

25

AÇGÖZLÜLÜK

عَنْ ابْنِ عَبَّاسٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا يَقُولُ سَمِعْتُ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقُولُ
لَوْ كَانَ لِابْنِ آدَمَ وَادِيَانِ مِنْ مَالٍ لَابْتَغَى ثَالِثًا وَلَا يَمْلَأُ جَوْفَ ابْنِ آدَمَ إِلَّا
الْتِرَابُ وَيَتُوبُ اللَّهُ عَلَى مَنْ تَابَ

Abdullah İbn Abbâs (r.a) diyor ki: Ben Peygamberin (s.a) şöyle buyurduğunu işittim: **“İnsanoğlunun iki dere dolusu malı olsa bir üçüncüsünü ister. İnsanoğlunun karnını topraktan başka bir şey dolduramaz. Şu var ki, tevbe edenin tevbesini Allah kabul eder”**¹⁶².

162 Buhârî, Rikâk, 10; Müslim, Zekât, 116-119; Tirmizî, Menâkıb, 32, 64; Dârimî, Rikâk, 62; İbn Mâce, Zühd 27, Ahmed b. Hanbel, V, 117.

AÇIKLAMA

Hadisin diğer bir tariki şöyledir: “İnsanoğlunun bir dere dolusu altını olsa, bir dere daha ister. Onun ağzını topraktan başka bir şey doldurmaz. Ama Allah, tövbe edenin tövbesini kabul eder.” Bir rivâyette de “Ademoğlunun gözü doymaz” ifadesi yer alır. Hadiste geçen bir veya iki dere tabiri, kesretten kinâye yahut kesrette mübâlağa için kullanılır.

İnsanoğlunun gözünü bürüyen, ruh dünyasını karartan, akletmez ve karnını doyurmaz duruma düşüren ve geleceğini tehlikeye sokan aşırı mal hırsını ve dünya sevgisini edebî bir tasvirle anlatan Rasûl-i Ekrem’in bu uyarısı, “Tekâsür sûresi nazil oluncaya dek biz bu hadisi Kur’an’dan bir âyet zannederdik!”¹⁶³ dedirtecek kadar ashâb-ı kirâmı etkilemiş ve onların gündemini meşgul etmiştir.

Ebû Saîd el-Hudrî anlatıyor: Medineli Müslümanlardan bir kısmı Rasûlullah’tan (s.a) bir şeyler istediler. O da verdi. Sonra yine istediler. Rasûlullah (s.a), elindekiler bitinceye kadar verdi. Verebileceği şeyler tükenince onlara şöyle hitap etti:

“Yanımda bir şeyler olsaydı, onları sizden esirgemez, verirdim. Kim dilenmekten çekinir, iffetli davranırsa, Allah onun iffetini arttırır. Kim tokgözlü olmak isterse, Allah onu başkalarına muhtaç olmaktan kurtarır. Kim de sabretmeye çalışırsa, Allah ona sabır verir. Hiç kimseye, sabırdan daha hayırlı ve engin bir lütufta bulunulmamıştır.”¹⁶⁴

Rasûl-i Ekrem’in bu hitabını hatırlatan diğer bir hadis de şudur: “Veren

163 Übeyy b. Ka’b’e (r.a) ait olan bu sözü Enes b. Mâlik rivâyet eder (Buhârî, Rikak, 10). Abdullah b. Abbâs’ın (r.a) aynı yerde geçen “Bu, Kur’an’dan mıdır, değil midir, bilmiyorum!” sözü de dikkate değerdir.

164 Buhârî, Zekât 50, Rikak, 20; Müslim, Zekât 124.

el alan elden hayırlıdır. Sen bakmakla yükümlü olduğun kimseden yardıma başla! Sadakanın hayırlısı, ihtiyaç fazlası maldan verildir. Kim (afif kalmayı arzuladığından) insanlardan bir şey istemezse, Allah onu kimseye muhtaç etmez. Kim de tokgözlü ve müstağni olursa, Allah onu zengin kılar”¹⁶⁵.

Bu hadisler, her Müslümanın tamahkâr değil kanaatkâr, açgözlü değil tokgözlü olması gerektiğini öğreten önemli uyarılardır. Çünkü mal ve mevki hırsı, Rasûl-i Ekrem’in diliyle “Bir koyun sürüsüne dadanmış iki aç kurdun o sürüye verdiği zarar, mala ve mevkiye düşkün bir adamın dine verdiği zarardan daha büyük değildir”¹⁶⁶. Kanaat ise bitmez-tükenmez bir hazinedir. Kanaat, Allah Teâlâ’nın verdiklerine rıza göstermek ve onlarla yetinmek demektir. Şüphesiz kanaat ahlâki, sahibine dünyada huzur ve bereket kapısını açarken, tamahkârlık ve açgözlülük, saadet yolunu kapatır, telaşlı ve stresli bir hayata yöneltir. Açgözlülük gibi kötü huydan kurtulabilmek için Allah’a içten yalvarmak ve bu yüzden meydana gelen günahlardan tevbe etmek gerekir.

Şu âyet-i kerîmeler, bir taraftan insanoğlunun açgözlülük ve doyumsuzluğunu gösterirken, diğer taraftan dünyayı ebediyet üzere kurma düşüncesinin yanlış bir hesap olduğunu beyan eder: “De ki, Rabbimin rahmet hazineleri sizin elinizde olsaydı, onu harcıyıp tüketmekten korkar, cimrilik ederdiniz. Zaten insan pek cimridir”¹⁶⁷. “Mal ve servet toplayıp onu saymayı alışkanlık edinenlere yazıklar olsun! O, mal ve servetinin kendisini ebedi kılacağını sanır”¹⁶⁸.

165 Buhârî, Zekât, 18; Müslim, Zekât, 94.

166 Tirmizî, Zühd, 43; Dârimî, Rikâk, 21; Ahmed b. Hanbel, III, 456.

167 İsrâ 17/100

168 Hümeze 104/1-3

Esasen çok kazanma duygusu ve arzusu, daha çok zekât vermek, cömert davranmak, hayır ve hasenatta bulunmak ve insanı varoluş/yaratılış gayesinden uzaklaştırmadıkça mümkündür. Ne var ki, zayıf ve doyumsuz bir tabiata sahip olan insan, Yüce Allah'ın "Size verdiği (imkan ve nimetler) hususunda sizi denemek için kiminizi kiminizden derecelerle üstün kılan O'dur"¹⁶⁹ beyanı ile Rasûl-i Ekrem'in "İnsan yaşlansa bile onun iki duygusu hep genç kalır: Çok kazanma hırsı ve çok yaşama arzusu"¹⁷⁰ ve "Zenginlik mal çokluğuyla değildir. Bilakis zenginlik göz tokluğudur, gönül zenginliğidir"¹⁷¹ hadislerinden bir ibret dersi çıkarmalı, elde ettikleriyle yetinip daha çoğunu istememeli, kanaatkâr olmalı, "ekonomik adam"dan farklı olan yönünü göstermeli, kârın azına çoğuna bakıp ticaret malını elde tutmamalı ve böylelikle iktisâdî hayata istikrar kazandırmalıdır.

169 En'âm 6/165

170 Buhâri, Rikâk 5; Müslim, Zekât, 115.

171 Buhâri, Rikâk 15; Müslim, Zekât 120; Tirmizî, Zühd, 40.